

Sygn. akt I ACa 1056/13

WYROK W IMIENIU RZECZYPOSPOLITEJ POLSKIEJ

Dnia 27 listopada 2013 r.

Sąd Apelacyjny w Krakowie – Wydział I Cywilny

w składzie:

Przewodniczący:	SSA Krzysztof Sobierajski
Sędziowie:	SSA Barbara Górczanowska (spr.) SSO del. Krzysztof Hejosz
Protokolant:	st. prot. sądowy Marta Matys

po rozpoznaniu w dniu 13 listopada 2013 r. w Krakowie na rozprawie

sprawy z powództwa E. J.

przeciwko (...) Spółce Akcyjnej w G.

o zapłatę

na skutek apelacji strony pozwanej

od wyroku Sądu Okręgowego - Sądu Gospodarczego w Krakowie

z dnia 5 lutego 2013 r. sygn. akt IX GC 359/11

- 1. zmienia zaskarżony wyrok w ten sposób, że oddala powództwo i zasądza od powoda na rzecz strony pozwanej kwotę 3.617 zł (trzy tysiące sześćset siedemnaście złotych) tytułem kosztów procesu;**
- 2. zasądza od powoda na rzecz strony pozwanej kwotę 7.945 zł (siedem tysięcy dziewięćset czterdzieści pięć złotych) tytułem kosztów postępowania apelacyjnego.**

UZASADNIENIE

wyroku Sądu Apelacyjnego w Krakowie z dnia 27 listopada 2013 r.

Powód E. J. prowadzący działalność gospodarczą w ramach przedsiębiorstwa (...) (...)Komis Samochodowy w S., domagał się zasądzenia od strony pozwanej (...) S.A. w G. kwoty 104.885,61 zł tytułem wynagrodzenia za wykonanie w okresie od września 2010 r. do listopada 2010 r., przewozów międzynarodowych, potwierdzonych listami przewozowymi CMR.

Strona pozwana wniosła o oddalenie powództwa zarzucając, że nie wiązała jej z powodem umowa, bowiem wykonanie transportu zlecała (...) S.A., na rzecz którego dokonała zapłaty należności za przewozy i który jest zobowiązany do zapłaty wobec powoda.

Wyrokiem z dnia 5 lutego 2013 r. Sąd Okręgowy w Krakowie Wydział IX Gospodarczy zasądził od strony pozwanej (...) S.A. w G. na rzecz powoda E. J. kwotę 104 885,61 zł z ustawowymi odsetkami od 12 marca 2011 r. do dnia zapłaty oraz zasądził od strony pozwanej na rzecz powoda koszty procesu w kwocie 10 391,28 zł.

Podstawą rozstrzygnięcia były następujące ustalenia faktyczne i motywy wskazane w uzasadnieniu:

Pozwana (...) S.A. jako wytwórca wyposażenia samochodów zaopatrywała się w potrzebne do produkcji elementy u zagranicznych przedsiębiorców, a gotowe wyroby dostarczała do zagranicznych odbiorców. Usługi związane z transportem międzynarodowym powierzyła w 2006 r. na stałe nieuczestniczącej w sporze firmie spedycyjnej (...) S.A., która z końcem 2010 r. wobec zgłoszenia wniosku o upadłość zaprzestała prowadzenia działalności. Usługi świadczone przez (...) S.A. polegały między innymi na doprowadzaniu do zawierania umów przewozu drogowego towarów dla F., regulowanych konwencją CMR. W tym celu spedytor kierował do przewoźników „zlecenia transportowe” według ustalonego formularza, w jakich zamieszczał informacje o nadawcy oraz dane o ładunku. Kierując się tymi wskazówkami pracownicy powoda w przypadku przewozów importowych, a takich dotyczy niniejszy spór, podstawiali samochody pod ładunek i wręczali nadawcom do wypełnienia formularze listu CMR, sami zaś wypełniali rubryki dotyczące danych o firmie przewoźnika i potwierdzali przyjęcie towaru. W taki też sposób sporządzono dokumenty załączone do pozwu.

Sąd Okręgowy wskazał, że w świetle art. 4 i 9 konwencji CMR list przewozowy jest dowodem zawarcia i warunków umowy oraz przyjęcia towaru przez przewoźnika, z czego wynika, iż powód zawarł z wymienionymi w dokumentach CMR nadawcami umowy o przewiezienie i wydanie przesyłek pozwanej spółce będącej odbiorcą. Powód zrealizował w sposób należyty swoje zobowiązania, co strona pozwana potwierdziła kwitując wydanie przesyłek. Zatem wierzytelności o zapłatę przewoźnego, jakie obciążają nadawcę, lub na podstawie art. 13 konwencji CMR odbiorcę, stały się wymagalne.

Sąd pierwszej instancji podał nadto, że w relacjach pomiędzy stronami niniejszego postępowania a spedytorem środki na zapłatę były przekazywane przez pozwaną Spółkę za pośrednictwem (...) S.A. Taki tryb wynikał z księgowan prowadzonych w sposób nieodpowiadający rzeczywistym zobowiązaniom cywilnym – powód wystawiał faktury opiewające na przewoźne na rzecz spedytora, po czym spedytor na ich podstawie wystawiał na rzecz pozwanej Spółki faktury opiewające na te kwoty, powiększone o należność spedytora. Według Sądu Okręgowego, taki sposób sporządzana dokumentacja rachunkowa i księgowa daje podstawy do domniemania, że wolą stron było aby to po stronie (...) S.A. powstały długi z tytułu zapłaty za przewozy, co jednakże jest sprzeczne z prawem cywilnym. Ani w relacjach pomiędzy uczestnikami międzynarodowego przewozu drogowego towarów, regulowanych przez konwencję CMR, ani w relacjach (...) S.A. z pozwaną spółką (...), regulowanych przepisami art. 794 i nast. k.c., strony na etapie zawierania umów nie mogły doprowadzić bez naruszenia natury tych stosunków do ważnego zaciągnięcia przez spedytora zobowiązań pieniężnych za przewozy. Takiej treści zobowiązania byłyby możliwe do zaciągnięcia dopiero po zawarciu umów o transport drogowy w drodze zwalniającego przejścia długów (art. 519 i nast. k.c.), co jednakże dla swojej ważności wymaga zachowania formy pisemnej. (...) S.A. w ramach świadczonych usług wyciszała każdorazowo kwotę przewoźnego i podawała ją do wiadomości pozwanej Spółce poprzez doręczenie faktur wraz z listami CMR. Na tej podstawie strona pozwana dokonywała przelewów na rzecz spedytora, a w szczególności dokonała zapłat w celu zaspokojenia należności objętych żądaniem pozwu na kwotę 104 885,61 zł., potwierdzając tym samym wysokość przewoźnego pominiętego w listach CMR. Tą drogą doszło do uzgodnienia wysokości wynagrodzenia za przewozy świadczone przez powoda. Środków tych (...) S.A. nie przekazała jednakże powodowi. Zatem Sąd Okręgowy uwzględnił powództwo na podstawie art. 13 ust. 2 konwencji CMR. O kosztach Sąd orzekł w oparciu o art. 98 k.p.c.

Wyrok Sądu Okręgowego w całości zaskarżyła strona pozwana (...) S.A., która zarzuciła:

1) naruszenie przepisu prawa materialnego tj. art. 800 kodeksu cywilnego w związku z art. 3 konwencji CMR w z art. 65 k.c. poprzez ich niezastosowanie, a w konsekwencji przyjęcie, że spedytor (...) S.A. nie pełnił względem Pozwanej również roli przewoźnika (przewoźnika umownego), a tym samym nieuznanie Powoda za podwykonawcę przewoźnika (przewoźnika faktycznego).

2) naruszenie przepisu prawa materialnego tj. art. 9 konwencji CMR poprzez przyjęcie, wbrew literalnemu brzmieniu tego przepisu, że w przedmiotowej sprawie listy przewozowe mogły stanowić dowód zawarcia umów oraz warunków umów przez Powoda, mimo, że wszelkie inne dowody wskazują na to, że stronami umowy przewozu w zakresie objętym pozwem był jedynie (...) S.A. i Pozwana.

3) naruszenie przepisu prawa materialnego tj. art. 13 § 2 konwencji CMR poprzez:

a) jego nieprawidłową wykładnię polegającą na uznaniu, że Powód miał prawo, na podstawie ww. art. 13 § 2 konwencji CMR, do żądania zapłaty od Pozwanej za wykonany przewóz; tymczasem Powód jako podwykonawca (...) S.A. (przewoźnika, z którym Pozwana zawarła umowę), był uprawniony do żądania zapłaty wynagrodzenia jedynie od (...) S.A., a nie od Pozwanej (nawet, jeżeli faktycznie dostarczył Pozwanej przewożony towar).

b) jego nieprawidłową wykładnię, polegającą na przyjęciu, iż brak wpisanej kwoty przewoźnego do listu CMR, zwłaszcza w kontekście stanu faktycznego przedmiotowej sprawy, nie stoi na przeszkodzie zastosowaniu ww. przepisu konwencji CMR i zasądzenia na jego podstawie od Pozwanej kwoty dochodzonej przez Powoda.

4) naruszenie przepisu prawa procesowego tj. art. 233 k.p.c. w zw. z art. 6 k.c. poprzez uznanie, że:

a) Powód wykazał wysokość roszczenia poprzez kwotę wskazaną w fakturach zapłaconych na rzecz (...) S.A. podczas, gdy jednocześnie Sąd I instancji nie uznaje tych faktur za dowód zawarcia umowy pomiędzy ich wystawcą tj. (...) S.A. a odbiorcą tj. Pozwaną.

b) wysokość roszczenia objętego pozwem została wykazana w opinii biegłej E. Ż.

5) naruszenie przepisu prawa procesowego tj. art. 328 § 2 k.p.c. poprzez brak wskazania przez Sąd I instancji konkretnej podstawy w zakresie prawa cywilnego, z którą sprzeczne byłoby to, aby po stronie (...) S.A. powstały długi z tytułu zapłaty za przewozy.

Wskazując na powyższe zarzuty strona pozwana wносиła o zmianę zaskarżonego wyroku w całości poprzez oddalenie powództwa w całości; oraz zasądzenie od Powoda na rzecz Pozwanej kosztów procesu, w tym kosztów zastępstwa procesowego wg norm przepisanych, za obie instancje.

Sąd Apelacyjny zważył, co następuje:

Apelacja strony pozwanej jest uzasadniona.

Zarzut dokonania przez Sąd Okręgowy częściowo błędnych ustaleń faktycznych jest trafny. Jak wynika z materiału dowodowego, stroną pozwaną i nieuczestniczącą w sporze (...) S.A. łączyła umowa ramowa o nieujawnionej w sporze treści, na podstawie której strona pozwana kierowała do tej Spółki drogą mailową lub telefonicznie zlecenia transportowe. Spółka (...), po uprzednim telefonicznym uzgodnieniu, powierzała wykonywanie przewozu innym przewoźnikom, określając w nich miejsce i czas załadunku, miejsce i czas wyładunku, ilość opakowań, wysokość frachtu, zobowiązanie do wystawienia dokumentów rozliczeniowych i kontaktu ze zlecającym w razie problemów z realizacją zlecenia. (np. zlecenia transportowe – karta 20, 24, 28, 35, 38 i nast.) Spółka (...) regulowała na rzecz przewoźników wynagrodzenie na podstawie wystawianych przez nich faktur. Z kolei Spółka (...) otrzymywała wynagrodzenie za wykonanie usługi transportowej od strony pozwanej. Powód, uzupełniając listy przewozowe CMR, umieszczał swoje dane najczęściej w rubryce nr 17: „kolejny przewoźnik” (np. listy przewozowe – karta 22, 23, 26, 27, 30, 31, 33, 34, 105-107 i n.).

W świetle powyższych ustaleń zarzut strony pozwanej, iż wbrew stanowisku Sądu Okręgowego list przewozowy nie jest wyłącznym dowodem zawarcia umowy przewozu, jest trafny. Artykuł 4 Konwencji CMR stanowi wprawdzie, że list przewozowy jest dowodem zawarcia umowy przewozu, a jego brak, nieprawidłowość lub utrata nie wpływa na istnienie ani na ważność umowy przewozu, która mimo to podlega przepisom tej Konwencji, jednakże funkcję dowodową listu przewozowego określa artykuł 9 Konwencji. Wynika z niego, że list przewozowy stanowi dowód zawarcia umowy, warunków umowy oraz przyjęcia towaru przez przewoźnika, ale tylko w braku przeciwnego dowodu. W sytuacji zatem, gdy takie przeciwne do listu przewozowego dowody przedstawiono, to strony umowy przewozu, wysokość przewoźnego oraz osoby zobowiązane do jego zapłaty, należało ustalić uwzględniając te dowody.

Jak wyżej wskazano, umowa przewozu zawarta została w drodze przyjęcia przez powoda oferty (zlecenia przewozowego) złożonej mu przez spółkę (...), a w tej sytuacji zlecenie przewozowe było dowodem przeciwnym w rozumieniu art. 9 ust. 1 Konwencji CMR, stanowiącym podstawę określenia drugiej - obok przewoźnika - strony umowy przewozu. Przyjęcie zatem, że powód zawarł z wymienionymi w dokumentach CMR nadawcami umowy o przewiezienie i wydanie przesyłek pozwanej spółce będącej odbiorcą, jest nieuprawnione. Sąd Okręgowy nie brał w ogóle pod uwagę, że powoda nie łączył żaden stosunek umowny ani z wskazanymi w listach przewozowych jako nadawcy podmiotami ani ze stroną pozwaną jako odbiorcą przesyłek. List przewozowy wymienia bowiem tylko te osoby, które faktycznie wykonują przewóz. Podkreślenia bowiem wymaga, że wynikające z umowy przewozu świadczenie przewoźnika nie ma charakteru osobistego, a więc może zostać wykonane przez podwykonawcę, a niezależnie od tego umowa przewozu może być wykonana nie tylko przez przewoźnika umownego, ale także w rozumieniu art. 34 Konwencji CMR przez „kilku kolejnych przewoźników” (tzw. przewóz sukcesywny). Z kolei w art. 3 Konwencji CMR mowa jest o podwykonawcy przewoźnika, z którym mamy do czynienia wtedy, gdy przewoźnik, wykonując zawartą umowę przewozu, powierza spełnienie świadczenia wynikającego z tej umowy innemu osobom. To powierzenie nie powoduje powstania stosunku prawnego między nadawcą przesyłki (ani odbiorcą) a podwykonawcą przewoźnika. Przewoźnikami odpowiadającymi bezpośrednio wobec nadawcy za należyte wykonanie całego przewozu są jedynie przewoźnicy sukcesywni, którzy przystępują do umowy zawartej między nadawcą a pierwszym przewoźnikiem i - tworząc jedną stronę umowy - wiążą się jej warunkami. (wyrok Sądu Najwyższego z dnia 8 kwietnia 2009 r. V CSK 392/08 - LEX nr 627253)

Jak wynika z ustalonych okoliczności faktycznych, powód nie przystąpił do umowy łączącej stronę pozwaną ze Spółką (...) na podstawie zleceń transportowych, i nie związał się jej postanowieniami i warunkami, lecz zawierał umowy z E. na odrębnych warunkach, określonych w wystawionych przez tę Spółkę zleceniach transportowych. Był więc podwykonawcą przewoźnika, jakim była, na zlecenie strony pozwanej, Spółka (...). Potwierdza to treść dokumentów rozliczeniowych, wystawianych przez tę Spółkę, która uzyskiwała od strony pozwanej wynagrodzenie za wykonanie „usługi transportowej”. W materiale dowodowym sprawy brak jest podstaw do przyjęcia, by E. wykonywał także inne czynności związane z przewozem towarów, takie jak wysyłanie przesyłek, ich odbiór lub innych związanych z przewozem, które to usługi pozwoliłyby zakwalifikować tę umowę jako umowę spedycji. Okoliczność, że Spółka (...) otrzymywała od strony pozwanej przewoźne powiększone w stosunku do przewoźnego, jakie płaciła powodowi o dodatkową marżę, tej oceny nie zmienia.

Gdyby nawet przyjąć, że umowa łącząca stronę pozwaną i E. miała charakter umowy spedycji, to nie uniemożliwia to zawarcia umowy pomiędzy tą Spółką a powodem. W wyroku z dnia 3 września 2003 r., sygn. II CKN 415/01 (OSNC 2004/10/163) Sąd Najwyższy stwierdził, że „jeżeli właściciel posługuje się spedytorem, który - zawierając umowę przewozu - występuje wobec przewoźnika we własnym imieniu, kontrahentem przewoźnika, a tym samym stroną umowy przewozu, jest spedytor. W takiej sytuacji spedytor staje się podmiotem praw i obowiązków wynikających z umowy przewozu, przez co uzyskuje status nadawcy”. W niniejszej sprawie, ze zleceniem transportowym wobec powoda wystąpiła Spółka (...) S.A., która z kolei otrzymała zlecenie od strony pozwanej, jednakże Spółka (...) występowała we własnym imieniu. Do zawarcia umowy przewozu doszło więc w wyniku przyjęcia przez powoda oferty (zlecenia przewozowego) spółki (...), która uzyskała status drugiej - obok powoda - strony umowy przewozu. Stanowisko Sądu Okręgowego, że stosunki między tymi podmiotami ograniczały się jedynie do wykonywania przez E. pośrednictwa w przekazywaniu należności za przewóz jest nieuprawnione.

Brak jest także podstaw do zastosowania w niniejszej sprawie art. 13 Konwencji CMR. Postanowienie to dotyczy sytuacji, gdy stwierdzono zaginięcie towaru lub jeżeli towar nie przybył po upływie terminu przewidzianego w artykule 19. W takim wypadku odbiorca może w imieniu własnym dochodzić wobec przewoźnika praw wynikających z umowy przewozu. Odbiorca, który korzysta z wymienionych praw, obowiązany jest zapłacić kwotę należności wynikającą z listu przewozowego. W przypadku sporu w tym przedmiocie przewoźnik obowiązany jest dostarczyć towar tylko wówczas, gdy odbiorca udzieli mu zabezpieczenia. Artykuł 13 Konwencji daje zatem podstawę dochodzenia roszczeń od przewoźnika dla odbiorcy towaru a nie odwrotnie. Tylko w takim przypadku, tj. aby skorzystać z tego uprawnienia bezpośrednio w stosunku do przewoźnika, musi uprzednio zapłacić mu kwotę należności wynikającą z listu przewozowego. Postanowienie to nie daje natomiast podstawy do dochodzenia tych należności od odbiorcy w sytuacji, gdy te należności nie zostaną uregulowane przez kontrahenta przewoźnika, na podstawie ważnego stosunku umownego. W niniejszej sprawie przesyłki zostały wydane odbiorcy, a do zaginięcia towaru nie doszło. Odbiorca nie dochodził od faktycznego przewoźnika żadnych roszczeń, a należności za przewóz zapłacił podmiotowi, któremu przewóz zlecił, tym bardziej, że listy przewozowe CMR otrzymywał od tego podmiotu wraz z fakturą obejmującą należność za przewóz (zeznania świadka K. K. – karta 547). Zatem zastosowanie tego przepisu w spornym przypadku nie było uzasadnione.

Powód, kierując swoje roszczenie o zapłatę przewoźnego do strony pozwanej, powoływał się na przepis art. 51 ust. 1 ustawy Prawo przewozowe. Jednakże brak jest podstaw do zastosowania tego przepisu w sytuacji, gdy przedmiotem sporu są umowy międzynarodowego przewozu drogowego towarów (CMR), podlegające ocenie Konwencji o umowie międzynarodowego przewozu drogowego towarów (CMR); (Dz. U. z 1962, Nr 49, poz. 238). Zgodnie bowiem z treścią art. 51 ust. 3 Prawa przewozowego przepisy tej ustawy stosuje się do przewozów międzynarodowych, jeżeli umowa międzynarodowa nie stanowi inaczej. W artykule 1 Konwencji CMR określa zakres jej zastosowania wskazując, że dotyczy wszelkich umów o zarobkowy przewóz drogowy towarów pojazdami, niezależnie od miejsca zamieszkania i przynależności państwowej stron, jeżeli miejsce przyjęcia przesyłki do przewozu i miejsca przewidziane dla jej dostawy, stosownie do ich oznaczenia w umowie, znajdują się w dwóch różnych krajach, z których przynajmniej jeden jest krajem umawiającym się. Skoro artykuł 9 Konwencji dopuszcza możliwość dowodzenia zawarcia umowy i jej warunków nie tylko listem przewozowym ale i innymi dowodami, oznacza to, iż strony umowy przewozu mogą dowolnie ukształtować stosunek zobowiązaniowy według reguły z art. 353¹ k.c., odmiennie od treści listu przewozowego, która nie jest w takim przypadku wiążąca. Powód zawarł umowę ze Spółką (...) i to od niej powinien domagać się zapłaty wynikających z tej umowy należności. Strona pozwana strona tej umowy nie była, i nawet jeśli jest wpisana do listu przewozowego jako nadawca bądź odbiorca, nie jest zobowiązana do zapłaty na rzecz powoda.

Nie można pominąć także tego, że strona pozwana zapłaciła należności za przewóz Spółce (...), której ten przewóz zleciła. Zapłata ta nastąpiła w wykonaniu ważnie zawartej umowy, zatem nie można przyjąć, by dokonana została do rąk osoby nieuprawnionej w rozumieniu art. 452 k.c. Spółka (...) była wierzycielem strony pozwanej w świetle łączącej ją ze stroną pozwaną umowy, zatem uiszczenie na jej rzecz świadczenia doprowadziło do zwolnienia strony pozwanej z zobowiązania. Nie jest ona obarczona obowiązkiem wykazywania, że powód ze świadczenia skorzystał.

Mając na uwadze powyższe okoliczności, Sąd Apelacyjny zmienił zaskarżony wyrok jak w sentencji, oddalając powództwo, na podstawie art. 386 § 1 k.p.c.

O kosztach postępowania apelacyjnego orzeczono stosownie do wyniku sporu, na podstawie art. 98 § 1 i 3 k.p.c. i § 6 pkt 6 w zw. z § 12 ust. 1 pkt 2 rozporządzenia Ministra Sprawiedliwości z dnia 28 września 2002 r. w sprawie opłat za czynności radców prawnych oraz ponoszenia przez Skarb Państwa kosztów pomocy prawnej udzielonej przez radcę prawnego ustanowionego z urzędu (Dz.U nr 163 poz. 1349 z późn. zm.).